

www.crohis.com

Hrvatska pragmatička sankcija (g. 1712.).

Spisi i članci gospode staleža i redova kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, stvoreni na glavnoj skupštini njihovoj, držanoj 9. i slijedećih dana mjeseca ožujka godine 1712. u Zagrebu pod predsjedanjem presvijetloga i prečasnoga gospodina grofa Mirka Eszterhazyja de Galantha, biskupa zagrebačkoga, opata blažene Djevice Marije Topuske, savjetnika posvećenoga carskog i kraljevskog Veličanstva i namjesnika banske časti u upravi civilnoj.

Članak sedmi.

Staleži i redovi u brizi i želji nekoj, da osiguraju domovinu svoju, uzevši na um tolike i tako velike minule pogibli njezine i opasne prevrate, koji nastaju po kakvu slučaju u vrijeme interregna, a osim toga da ovim djelom svojim zasluže veću sklonost i blago vladanje prejasne kuće austrijske, žele, ako nestane muške loze - dobrota božja dala, da ona u sve vijeke traje i cvate! - podvrći se kraljevskom pravu ženskoga roda, koje će on nad njima zadržati i vršiti po - vlasti i pravu kralja i kraljevine; i žele, da se dakako povjere onoj i onakvoj ženskoj lozi od preuzvišene krvi austrijske, koja će imati ne samo Austriju - nego i pokrajine Štajersku, Korušku i Kranjsku, a stolovat će u netom pomenutoj Austriji: zato iskreno i jednodušno odlučuju, izjavljuju i određuju i zaključuju, da treba gospodu poslanike poslati Njegovu posvećenomu carskom i kraljevskom Veličanstvu, pa će u tome poglavito uputiti, što više odmah upućuju, da ovu odluku, što su je pomenuta gospoda staleži i redovi stvorili i očitovali sami od sebe i svojom slobodnom voljom, pa k tomu povjerenje iznesu i podnesu posvećenomu carskom i kraljevskom Veličanstvu u ime gospode staleža i redova i opet da ne propuste moliti i ishoditi u posvećenoga carskog i kraljevskog Veličanstva i njegovih prejasnih nasljednika milost i potvrdu, da će dobrostivo vršiti javne saborske odluke kraljevine Ugarske i pridruženih joj strana, navedene prema odredbama, obećanjima i jamstvu vladara austrijskih i kraljeva ugarskih uzvišene uspomene, pa tako da će držati privatne potvrde, pomenutoj gospodi

staležima i redovima izdane; pa neka se pismeno ujamči, da će držati i čuvati sve to pa i ono, što im se bude činilo, da treba moliti za dobro, korist i sigurnost.

Članak dvadeset deveti.

Naputak za pomenutu četvoricu poslanika, koji se šalju Njegovu posvećenomu carskom i kraljevskom Veličanstvu - i prejasnomu dvoru, skupiše gospoda staleži u ove točke, jer će drugoj gospodi poslanicima, na idući požunski sabor poslanim, podijeliti opet drugi naputak o tom, koliko i kakve su njihove molbe. Prvo: neka odluku gospode državljana, tijekom sadašnje glavne skupštine učinjenu i stvorenu o nasljedstvu prejasne kuće austrijske, podnesu i preporuču s dužnom poniznošću prema Njegovu Veličanstvu, a s dužnom vjernošću prema svojoj domovini i za dobro njezine sigurnosti. Drugo: neka Njegovu posvećenom Veličanstvu pokažu potrebe krajiške i nerazmjerne sile i imutka gospode državljana naprema tim potrebama i zato neka mole pomoć od posvećenoga carskog i kraljevskog Veličanstva. Treće: Moliti treba u Njegova Veličanstva vječnu sigurnost i slobostinu, da se gospodi staležima i redovima nikako ne navaljuju tereti gospode Ugarske, kao što su to oni toliko puta pa i na izmaku prošle godine 1711. zahtijevali. Četvrto: nastojat će, da se izvrši milostivo rješenje blagopokojnoga cara i kralja Leopolda, zamoljeno i obećano također od cara i kralja Josipa uzvišene uspomene, koji je nedavno umro. Peto: zahtijevat će pismo vječne sigurnosti za to, da će Njegovo Veličanstvo i njegovi prejasni baštinici i nasljednici obojeg roda sva prava, povlastice, pravice i priznate običaje sve kolike gospode staleža i redova braniti i štiti, nepovrijeđeno čuvajući ih i obdržavajući. Šesto: osim toga neka ono, što im se učini da treba pospješiti za dobro pa bolji i sigurniji opstanak i ušćuvanje gospode staleža i redova, kamo ide i potreba, da se sol i Savom dovozi, pospješite i pobrinu se, da se bez ikakova prigovora nenazočnih drži ono, što staleži i redovi na saborima kraljevine zaključu, i ako se ne bi što u saboru ugarskom izvelo.

Instrukcija.

Plemenitoj gospodi Petru Gotalu, potpukovniku Njegova posvećenoga carskog i kraljevskog Veličanstva i zapovjedniku krajine Zrin i Danilu Rauchu, podžupanu županije zagrebačke, te Đuri Cindoryju, podžupanu županije varaždinske, poslanicima kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije poslanim, da sudjeluju na glavnom saboru slavne kraljevine Ugarske po nalogu Njegova posvećenoga `

carsko-kraljevskoga Veličanstva u slobodnom i kraljevskom gradu Požunu na treći dan idućega mjeseca travnja ove godine 1712.

4to. Strogo će se držati javnih prava, slobostina i povlastica kraljevine Ugarske, što su ih izdali blagopokojni kraljevi i na korist ovih kraljevina, pa ne će dopustiti, da se od ustanove i odluke, što se stvorila sada na saboru o nasljedstvu prejasne kuće austrijske, pa potom od odredbe i članka, što postoji, odustane.

S kojih su razloga Hrvati primili pragmatičku sankciju (Pismeni sastavak poslanstva hrvatskog sabora caru Karlu III)

Uzvišeni, nepobijeđeni care, naš premilostivi vladaru !

Uoči ugarskoga sabora, što se ima prema kraljevskomu pismu Vašega posvećenog Veličanstva doskora u Požunu sastati, da se provede kraljevska krunidba, sastali smo se po domovinskom običaju u ovom kraljevskom gradu Zagrebu svi staleži kraljevine Hrvatske i Slavonije, da se posavjetujemo o našem zajedničkom dobru i o saborskim raspravama, o kojima se može ili bi se moralo raspravljati.

Pošto su se staleži skupili, mi potpisani, podanici Vašega Veličanstva, i to od staleža svećeničkoga biskup, od staleža velikaškoga grof Ivan Drašković, iz tvrđava i Krajine kraljevine naše grof Krsto Delišimunović, vrhovni zapovjednik, napokon od staleža plemićkoga pl. Juraj Plemić, protonotar cijele kraljevine, posavjetovavši se ponajprije sami za se među sobom, s neiskazanom odanošću i iskrenim željama prema uzvišenomu domu Vašega Veličanstva pokušasmo najposlije javno izjaviti:

Neka bi iz ljubavi k spasu i sigurnosti svojoj i u brizi za cijelo potomstvo, što će ga ostaviti, ozbiljno i pomno htjeli, paziti na onaj bolni - toga se jadno ma samo sjetiti - slučaj, kad ne bi, što Bog i sva nebesa milostivo odvrtila do samoga kraja svijeta, preuzvišeni dom imao muškoga nasljednika; nama će zaonda biti slobodno obećati ovo s onom izbornom slobodom, što je za taj kobni slučaj određuje domovinski zakon, stvoren po saboru ondje u Požunu kod posljednje krunidbe.

Bez sumnje će izborna onda kraljevstvo postati pozorištem krvavih i groznih ratova, ognjištem unutrašnjih prevrata i stranaka, koje će kidati samo srce građanima iz tijela; prijetit će neizbježna pogibao, i bit će napokon ljuta i smrtonosna meka krvavu častoljublju vanjskih vladara, možebiti tirana i nama nepoznatih ljudi. Tada će nas podmuklo laskanje okupiti, gonit će nas oružje, što sve ništi. Bez vođe, bez kralja,

po volji, po sreći mogućnijega postupat će se s nama; mi ćemo i preko volje biti podjarmljeni, a prezret će se sva kolika naša prava, sva sloboda i djedovske povlasti naroda našega. Nije daleko takav primjer; poput Poljaka, koji su imali slobodan izbor kralja, propast ćemo; tamo osta samo pusta riječ puste slobode, a uistinu ne vlada nitko doli svaki stranac, ne plijeni se nitko doli građanin.

Neka kažu staleži, ne bi li bilo bolje, a i po najmilije zaloge njihove (potomke op.a.) sigurno, ako bi se ona sloboda u izboru kralja koja je jedva dobra, uklonila, i ako bi se ona sloboda u izboru kralja, koja je jedva dobra, uklonila, i ako bi smo nasljednu vladu preuzvišenoga doma, kojega je ljubav – to smo za pojedinih kraljeva austrijskih iskušali - veća nego očinska, prihvatili za oba premilostiva spola sada pa sve do konca svijeta tako, te bi, ako nesrećom nestane kralja austrijskoga, nama vladala kraljica austrijska, koja bi dašto zajedno s mnogim nasljednim pokrajinama svojim nas, narod svoj, štitila, nama kao mati vladala, nas branila.

Neka nas od našega probitka, što smo ga prvi prihvatili, ne odvрати to, što smo dio Ugarske: Mi smo doduše, kako zakoni vele, strane Ugarskoj pridružene, ali joj nijesmo podanici. Nekada smo imali svoje rođene kraljeve, a ne ugarske. Nije nas pak Ugrima podala nikaka sila, nikako ropstvo, nego smo se sami svoje dobre volje pokorili i to ne kraljevstvu nego kralju njihovu. Njihova uopće kralja priznajemo još sada dok bude gospodar austrijski. U protivnom pak slučaju nemojmo slušati izbor slobode, koji vuče na svoju stranu, ni slobodu izbora ni to, kao da se moramo svagda povoditi za Ugarskom. Slobodni smo, ne robovi; promotrimo naše prilike, prođimo se pogibli s tiranima i kraljevima skitskim, pa dok smo predziđe austrijskih vladara, pokoravamo se cijelomu preslavnomu koljenu njihovu bez razlike spola uvijek drage volje kao vjerni narod i kraljevstvo vjerno.

Neka imaju - ponovismo staležima - na pameti one velike i posljednje blagodati vjernosti naše, kojima su nas austrijski carevi slavne uspomene Leopold I. i Josip I. gotovo nekim očinskim saučešćem utješili; pa kako sa oni svete slobodine naše čuvali i uzdržali, a potom posumnjati na premilostiva Karla i ostalu krv austrijsku bila bi grjehot. Ako je Ljudevit (Ludovik Anževinac 1342. – 1382. op.a.) zaslužio, da mu Ugri jedinicu kćer učine baštinicom krune i kraljicom, to onda još više zaslužuje preuzvišena kuća austrijska od našega naroda hrvatskoga, da kraljevsko koljeno njezino učinimo zauvijek vladarima naše kraljevine.

Jednom riječi nije bilo prejasni care, nikoga koga nijesmo na to - na nasljedno pravo jednoga i drugoga spola austrijskoga na kraljevsko pravo Hrvatske, Dalmacije i

Slavonije svom dušom i svom snagom opomenuli. Stoga će dodati članak kraljevine pokazati, što smo po milosti Božjoj i s voljom našega naroda, koji nije od nedavna pod vladarima austrijskim, jednodušno zaključili o nasljedstvu obojega spola u pomenutom državnom saboru ove kraljevine ispitavši želje pojedinaca. Neka, molimo, primi sve Vaše posvećeno Veličanstvo s onom blagom milosti svojom, kojom i mi iznosimo sav svoj trud, a vjerni staleži svoje složno mnijenje. Uostalom smo se od srca pomolili za Vaše Veličanstvo, premilostivoga našeg kralja, i prejasne potomke, da se dostanu slavni pobjeda, dobroga zdravlja i sretne vlade nad svima i nama, te ostajemo do groba vjerni. U Zagrebu, u Hrvatskoj 15. ožujka 1712. Emerik Eszterhazy, biskup zagrebački v. r. Grof Ivan Drašković, kr. komornik i glavni predstojnik straže v. r., Krsto Delišimunović, glavni predstojnik straže i vrhovni zapovjednik Krajine v. r., Juraj Plemić, protonar pomenutih kraljevina.

Ugarska pragmatička sankcija (g. 1723.).

Premda vjerni staleži i redovi kraljevine Ugarske i pridruženih joj strana vide krepku, čilu i čvrstu dob, snagu i zdravlje Njegova posvećenoga carskog i kraljevskog Veličanstva i premda se, uzdajući se što većma u blagoslov Božji, potpuno nadaju, da će Bog Njega obilato nadariti velikim i slavnim potomcima muškoga roda, i to već zaradi molitva vjernih staleža i njegovih, što su ih oni za to dobromu i predobromu Bogu upravili i bez prekida upravljaju; da će se vjerni staleži kraljevine utješiti nizom Njegovih muških potomaka.

§ 1: A ono ipak zato, jer znadu dobro i to, da su kraljevi i vladari jednako, kao što i drugi ljudi, podvrgnuti smrti, uzimaju zrelo i promišljeno na um tolika i tako velika preslavna djela ne samo prethodnika Njegova posvećenoga carskog i kraljevskog Veličanstva, preslavnih kraljeva ugarskih, pokojnoga Leopolda i brata Josipa, nego i djela samoga premilostivog vladara, Njegova posvećenoga carskog i kraljevskog Veličanstva, što ih je u miru i u ratu za napredak općega dobra domovine i za vječiti spas vjernih svojih državljana učinilo; jer ne samo da je ovu nasljednu kraljevinu svoju i pridružene joj strane, kraljevine i pokrajine, sačuvalo u onom stanju, u kojem ih bijahu njegovi pomenuti preslavni prethodnici ostavili, nego ih je i u posljednjem turskom ratu od najljućih navala neprijateljskih junački obranilo te im svojim pobjedonosnim i sretnim oružjem pridobilo pridružene joj kraljevine i pokrajine, a sve

to na neumrlu slavu imena svoga i na vječnu sigurnost staleža i redova pa i običnih građana kraljevine tako, te će se moći za sva buduća vremena sačuvati od svake izvanjske i domaće smutnje i pogibli, što više - moći će sretno vijek vjekovati u blagom i neprestanom miru protiv svake vanjske sile i u iskrenoj slozi;

§ 2. žele nadalje brižno zapriječiti i svaki domaći pokret pa sve jade interregna, koji se znadu lako poroditi, kao što je to samim staležima i redovima kraljevine iz starine najbolje poznato;

§ 3. potaknuti su hvale vrijednim primjerima svojih pređa;

§ 4. i hoće da se smjerno pokažu zahvalnima i vjernima posvećenomu carskom i kraljevskom Veličanstvu, svomu premilostivome gospodaru;

§. 5. zato, ako (ne dao to milostivi Bog) ne bude muškoga poroda posvećenomu carskom i kraljevskom Veličanstvu prenose i na ženski rod prejasne svoje kuće austrijsko pravo nasljedstva, što se tiče kraljevine i krune ugarske, pa i onih strana i pokrajina i kraljevina, koje njoj pripadaju te su već s božjom pomoću opet pridobite ili će pridobiti. Prenose pak to pravo u prvom redu na potomke prejasnoga sadašnjeg vladara, Njegova posvećenoga carskog i kraljevskog dostojanstva;

§. 6. ako tih ne bude, na potomke blagopokojnog cara i kralja ugarskoga Josipa;

§. 7. pa ako ni tih ne bi bilo, na potomke blagopokojnog cara i kralja ugarskoga Leopolda i na njihove zakonite nasljednike, nadvojvode austrijske vjere rimokatoličke i obojeg roda, i to po redu prvorodstva, što ga je Njegovo posvećeno carsko i kraljevsko Veličanstvo ustanovilo i u drugim svojim kraljevinama i nasljednim pokrajinama u Njemačkoj i izvan nje, koje treba po navedenom pravu i redu nerazdjeljivo i nerazdruživo, zajedno i ujedno skupa s kraljevinom Ugarskom i s dijelovima, kraljevinama i pokrajinama, njoj pridruženima kao baštinu posjedovati, njima vladati i upravljati;

§. 8. i primaju pomenuti red nasljedstva;

§. 9. te po gore navedenom redu određuju tako isto ovo nasljedstvo ženskoga roda, što je u prejasnoj kući austrijskoj uvedeno i priznato, protegnuvši na nj sada za onda II. i III. članak od god. 1687. i II. i III. članak od god. 1715 (njima se priznaje pravo nasljedstva i Leopoldovoj i španjolskoj lozi Habsburgovaca op.a.);

§. 10. određuju također, da se prihvati i potvrdi nasljedno pravo, s kojega su austrijske nadvojvode obojega roda po ženskom koljenu preuzvišenoga doma na pomenuti način proglašeni za baštinike i nasljednike i da se ono prema navedenim člancima u sve vijekove kod krunidbe sačuva zajedno s prije navedenim pismenim i

drugim navedenim slobodinama i pravicama staleža i redova kraljevine i pridruženih joj, strana, kraljevina i pokrajina, kako je to jednako na način gore rečen premilostivo potvrdilo posvećeno carsko kraljevsko Veličanstvo;

§.11. i samo kad bi i pomenutoga ženskog roda sasvim nestalo, pridržavaju sebi staleži i redovi svoj djedovski, stari, odabrani i priznati običaji i pravo, da mogu birati i kruniti kraljeve.

Instrukcija hrvatskog sabora za požunski sabor koji je prihvatio ugarsku pragmatičku sankciju (1722.)

Instrukcija plemenitoj gospodi Nikoli Maleniću, potpukovniku Njegova Veličanstva i Đuri Cindoryju, podžupanu županije varaždinske i Adamu Oreškumu, podžupanu županije zagrebačke, poslanicima za državni sabor kraljevine Ugarske, što ga je Njegovo posvećeno Veličanstvo sazvalo na dan 20. mjeseca lipnja godine 1722. u slobodni i kraljevski grad Požun.

Drugo: Čuvat će i držati pravice također ovih kraljevina pa članke i odredbe prihvaćene i povlastice kraljevske dosad izdane; pazit će, da se drže i vrše i neće se dati ni u kojoj točki od njih odvratiti. Zato će se brinuti, da se prava crkvena prema odlukama i običajima ovih kraljevina štite, a prekrše li se, da se vrate; pa držat će također državna prava i pravice i povlastice kraljevine Ugarske; što su ih izdali blagopokojni kraljevi a na korist ovih kraljevina, ali ne će od izjave i odluke, što je prije više godina na saboru kraljevine o nasljedstvu preuzvišene kuće austrijske stvorena, po tom od odredbe i članka, što postoji, ako kad i do toga dođe; ništa dati otkinuti, još manje će sama gospoda poslanici od iste odredbe ikako odustati.